

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadóhivatalban átvéve:	
Egész évre	16 kor.
Megyedévre	4 «
Helyben háshoz hordva:	
Egész évre	20 kor.
Megyedévre	5 «
Vidékre postán szállítva:	
Egész évre	24 kor.
Megyedévre	6 «

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétü és ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatali
Nagyvárad, Apáca-utca 2.

A szerkesztőség kéziratok visszaszolgáltatására vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előzetések és hirdetések a kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám: ára 8 fillér.

NAGYVÁRAD, márczius 8.

A románság és a szociáldemokrácia

A nagybőjt a komoly gondolatok, emelkedett érzelmek és szent elhatározások magasatos időszak. Összejöveleink, gyűléseink, sőt estélyeink is a bőjt időszak komolyságát és fenségét vannak hivatva visszatükrözni. Nem is lehet ez másként. Mikor előttünk a szenvedő Jézus megrázó, megindító, de egyszersmind elbájoló képe, ki ne gondolna egyuttal saját szenvedéseire, saját keresztjére, saját komoly törekvéseire és áldozataira is? És midőn ugy magunkba szállva Krisztus példájából igyekszünk erőt meríteni, ki ne gondolna egy másik nagy szenvedőre, a mi édes anyánkra, Magyarországra, amely ezer sebtől vérezve a kétségbeeséshez közel egy fensőbb lény után esengve vár, aki hozzáfordulva ezt mondja neki: »Akarsz-e meggyógyulni?»

Ámde nemcsak az egész haza felett borús az ég. Nemcsak olynemű bajok merülnek fel, melyek az egész hazát, mint illetik, hanem a politikai egységben összeforrott nemzet egyes néposztályainak, egyes fajainak külön-külön is megvannak a maga speciális bajai, többé-kevésbé orvosolható szenvedései. E bajok gyógyítása éppoly mulhatlan kötelesség, mint az egész ország közjogi bajainak orvoslása.

Engedjék meg azért mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, hogy habár először állok e megtisztelő helyen, hogy Nagyvárad katolikus társadalmi életének e kedves körében komoly időben, komoly dologról szót emeljek: jóakaró érdeklődésüket és méltató figyelmüket a hazánk keleti és déli részein lakó románságnak helyzetére a mindinkább terjedő szociáldemokráciával szemben felhívjam, illetve kikérjem.

Mielőtt azonban a dolog érdemére rátérek, legyen szabad egynémely dolgot előre bocsátanom.

A magyarság a román nép vallásérkölsí, nemzetiségi, nemzetgazdasági és társadalmi állapotainak tárgyalásával foglalkozni nem szokott. Messze vezetne ennek hátterét és indokait kutatni. Tény, hogy a dolog megfordítva is így van. Bizonyos idegenkedés, bizonyos rosszul palástolt elhidegülés vehető észre az embereken ugy a románság, mint a magyarság körében. De, bármi volt ennek oka a multban és bármi indokolja azt a jelenben, én részemről ezt a hidegséget mindkét részről határozottan bűnnek tartom. A haza, ha valaha, ugy mostanság követeli, és joggal követeli, hogy alkotó elemei szilárdan összetartsanak és pedig nem a sziklának, nem a falnak, hanem a gyémántnak keménységével és szilárdságával. —

Ugy, de ha a hazát alkotó népfajok nem ismerik, sőt nem akarják ismerni és becsülni egymást, hogyan várhatunk és remélhetjük azt az életadó összetartást, amely nélkül minden rombadől, hogy fel ne épüljön soha?

A magyarság éppen azért, mert vagyoni, értelmi és számbeli tulsúlyánál fogva vezérszerpet visz a többi hazai fajok között, kell, hogy ezek ügyeiről nemcsak tudomást vegyen, hanem, hogy ezeket minden jogos törekvéseiben elő is mozdítsa, mert ami az egyiket tönkreteszi, az a másikat is megöli.

Méginkább szükséges, hogy a hazai románság életével és sorsával tisztában legyen és foglalkozzék a katolikus magyarság. A románság történetének minden ellogulatlan ismerője elismeri és el kell ismernie, hogy a románság a maga haladását, kulturáját első sorban a katolikus egyháznak köszönheti és csakis ennek. Azok, akik a románok közt a tudomány világhosszát az elmúlt századok folyamában meggyújtották, akik a román népnek a maga nemzeti öntudatát visszaadták, akik az irodalmat a szláv és görög elnyomás szomorú korszakából egy jobbkor felé vezették, azok, akik a román nép lelkét megtöltötték idealizmussal és a jövőben vetett bizalommal egytől-egyik a katolikus magyarság iskoláiban gyűjtötték egész nemzetük számára, dusan kamatozó nemzeti tőkét. A katolikus egyházzal való szent unió volt az, amely a nem-egyesült görög egyházat is elvégre kulturális munkára provokálta és még ma is provokálja, hogy ebből a versenyből a román nép kultúrája keljen ki.

Már pedig M. T. Uraim, a románság e hazában oly nagy számmal él, és e hon keletén éppen a stratégiailag legfontosabb helyeken lakván nem szabad, hogy a katolikus magyarságot e nép eddigi jövőjét és serkentőjét éppen most hagyja közönbösen a románság állapota, mikor mindaz, amit közel háromszáz év kulturális munkája a románság kebelében tett, a legkomolyabb veszedelemnek van kitéve.

A katolikus magyarságnak ma elsőrangú feladata a szociáldemokráciával megvívni a harcot életre, halálra. Amely pillanatban a győzelem a szociáldemokrácia javára dől el abban a perczen a magyarság, mint ilyen szétzüllik nemzetgazdasági és kulturális vezérszerpet elveszít, sőt mint néptörzs is igen jelentéktelen tényező lesz a szláv és germán áradat feltartóztatására. Ámde ebben a harcban, bármily erős bizalommal viseltessék valaki a magyar katolikus életképességében, mulhatlanul szövetségesekre van szükség. Amint a liberálizmus annak idején a héber nagy tökével volt kénytelen szövetkezni, hogy ellenünk előnyökhöz juthasson, épp ugy a katolikus magyarságnak föltétlenül szüksége van a haza keresztény népfajával, s névleg a románsággal való együttműködésre a haza keresztény jellegének és felbonthatlan politikai egységének nem különben a keresztény kultúrának föltétlen megvédelmezésére. Ez így van, és nem

kell félni a jerichói lármától, mely ezt a szövetséget diskreditálni akarja. Magyarországot tiz évszázadon át a katolikus kultúra s a keresztény népfajok politikai egységbe forrott összetartása tartotta fenn. Ami baj hazánkban felmerült, az onnét van, mert hangadó és mérvadó szerephez jutottak oly egyének és társulatok, akik a kulturát Jézus Krisztustól, a családot, társadalmat és az egész nyilvános étellel együtt a hazát a vallástól akarják direktre és indirekte megfosztani és egy mindent megemészítő forradalom tüzes kemenczéjébe dobni.

Már pedig a románságot a futó tüzként terjedő szociáldemokrácia arra szemelte ki, hogy az Magyarország állandó tüzfészkevé legyen. Még 1896-ban egyik szociáldemokrata vezér azt mondotta nekem: »Uram, a románságban a mi elveink el nem terjednek, mert az a nép rendkívül vallásos és a papjaira hallgat.« És ime alig telt el tízé, a szociáldemokrácia ugy a jobbmódu bánáti, valamint a szegényebb erdélyi és a legszegényebb bihari meg az aradi románság között is nagy hódításokat tett, daczára a nép állítólagos vallásosságának. Ma már igen sok község összes román lakói büszkén vallják magukat szociáldemokratáknak és megvetik az egykor szeretve tisztelt papot, sőt a vallást, a templomokat, meg az imádságot egyenesen kigunyolják. Mindegyre több és több küldött jelenik meg a két szociáldemokratapárt kongresszusain és gond van fordítva arra, hogy a román nyelven szociálista újságok és könyvek jelenjenek meg. A szociáldemokrata szülők már nem engedik gyermekeiket és nejeiket a templomba, nem veszik igénybe a papok szolgálatait. Az elmúlt képviselőválasztások alkalmából egy ilyen megtevédt hitsorsosom mondotta nekem: »Sokat beszélnek a tisztelendő urak a menyországról mintha onnan jöttek volna. Hogy mi van ott, azt nem tudja senki. Miért nem beszélnek a legelőkről, a havasokról meg az erdőkről. Kenyeret adjanak nekünk először, azután majd ráérünk diskurálni, hogy mi van odaát. Egy másik ezt mondta: »Mindig azt halljuk, hogy Isten így akarja, ugy akarja. De én csak azt látom, hogy minden ugy megy, ahogy a jegyző akarja, meg az árendás. A papunk csak beszél de azért ő is ugy tánczol, ahogy a jegyző fütyül.«

Igy képezik ki és oktatják ki a népet a »pesti ur«-ak, akiket valóságos rajongó szeretettel vesznek körül. Egy Belényesen és Balázsfalván növekedett héber gyerek jól elsajátítván a román nyelvet, most valóságos messiási szerepet visz a szociáldemokrata románok között.

Vannak ilyen agitátorok többen és napról-napra többen lesznek, mert az idők megteremtik, jobban mondva felszínre hozzák a maguk embereit. Legveszedelmesebbek mindenféle szempontból a bujkáló, paraszt agitátorok. Ezek éjjelenként járnak házról-házra. Felverik a férfiakat és rémmeséssel beszélnek tele ezek fejét. Egy-egy falu megdolgozására elég két három ilyen világot látott fanatikus földmives

Sirolin

Emeli az étvágyat és a testsúlyt, megszünteti a köhögést, váladékot, éjjeli izzadást.

Tüdőbetegségek, hurutok, számarköhögés, skrofulozis, influenza

ellen számtalan tanár és orvos által naponta ajánlva.

Minthogy értéktelen utánzatokat is kínálnak, kérjen mindenkor „Roche“ eredeti csomagolást.

F. Hoffmann-La Roche & Co. Basel (Svájc).

„Roche“

Kapható orvosi rendelésre a gyógyszerárakban. — Ára üvegenként 4.— korona.

és mire a pap észreveszi magát már üres a temploma.

Ahol a románság gyári munkához jut, vagy ahol mint iparossegéd vagy tanoncz szakegyletbe kerül, vagy ahol a bérlő izraelita, ott a népföltetlenül átmege a szociáldemokrácia táborába.

Az ilyen nép aztán folyton czivakodik a papjával, a jegyzővel. Szembeszáll minden közhatalósági közzel és nem ismer maga fölött semmi tekintélyt, nem teljesíti semmiféle tartozását.

Folyton a korcsmákban ül az elvtársakkal és várják az új híreket a fővárosból. Hogy hol van vagy lesz sztrájk, hol lázong a nép a papja ellen, hol tették és hogy guny tárgyává a vallást stb., azt a szociáldemokrata román nép oly jól tudja, mint akármely magyar elvtársa. Az ilyen román, mihelyt szociálistává lett, igyekszik a feleségétől szabadulni. Egy szegény falusi asszony panaszkolt nekem: „Három gyermekkel itt hagyom az uram, mert mióta szociáldemokrata lett, mindig a korcsmában ült és nem dolgozott semmit. Azt mondta, hogy a szociáldemokratát nem kötelezi az eskü, mert az urak Pesten bebizonyították, hogy nincs Isten, hát aztán már most mindenki csinálhat, amit akar.

Szó sincs róla, hogy a kultura alacsony fokán álló falusi román nép ma már átért Marxnak, Kautokynak vagy Bebelnek nemzetgazdaságtani és politikai elveit. De az agitátoroktól és az elvtársaktól igenis elsajátít oly mennyiségű „elvet“, ugynevezett slágnortot, a mennyi teljesen elégséges arra, hogy őt a fennálló társadalmi rendtől, meg a vallástól elidegenítse, munkakerülővé, rossz munkássá, vagy szerződészegővé, sőt lázadóvá tegye. Ez az irány azután teljesen aláássa a románság eddig elért erkölcsi és vagyoni színvonalát, jólétét. Az új irány e népet oly lépésre fogja ragadni, melyek késő bánatot hoznak a nép eddigi vezetőinek ajkára, vést a hazára.

Hogy jutottunk eddig? Hogy lehetett egy különben türelmes és minden jóra eléggé hajlandó népet ily hamar és ily veszedelmesen megrontani?

Hát M. T. Uraim! Ez nem az agitátorok érdeme. Ahol a szociáldemokrácia a fejét felüti, az első sorban nem az agitátorok munkájának eredménye. A leghatalmasabb agitátor a tömeg nyomora. Az éhes gyomor feltétlenül demoralizál. A „Miatyánk“-ban is előbb kérjük a mindennapi kenyeret, még a bünbocsánatnál is, miveihogy, akinek mindennapi kenyere nincsen; ahít az éhség, a nélkülözés elkábit, annak hiába beszélünk erkölcsi tökéletesedésről. Jézus nem hiába mondja: „Szánom a sereget, mert elfogyatkoznak az utban“. Ő maga még csodával is teremtett híveinek kenyeret, mintegy példát adva arra, hogy a kereszténység hasonlót tegyen a maga szűkölködőivel. Mindjárt a kereszténység kezdetén mindent el is követett maga szent Péter, hogy ne legyen közöttük szűkölködő. A kereszténységnek tehát feladata minden erkölcsileg lehető eszközzel odahatni, hogy a tömegnyomor lehetetlenné ne tegye a vallást.

Ezt elsősorban a román intelligenciának kellett volna észben tartania. Amde az utóbbi négy évtized alatt a román nép tömegnyomórának megszüntetésében éppen a román intelligencia mulasztotta el vezető szerepét végrehajtani.

Hol vannak a román falusi népet magukba foglaló parasztegyletek, amelyeket a közöttünk lakó svábok és szászok kultiválnak?

Hol vannak a népnek hitel- és fogyasztási szövetkezetei?

Hol vannak a Reiffeisen-féle népszövetkezetek?

Hol vannak a román nép megmentésére alakult alkoholizmusellenes egyesületek?

Hol vannak a vallásos társulatok, melyek egyes bűnök kiirtására s az egyházak felékesítésére annyit tehettek volna?

Hol vannak a nép felvilágosítására alakuló népies iratok és újságok kiadó egyesületek?

A román népet a széttűléstől csak az erő-

teljes irodalmi és egyleti tevékenység mentheti meg. Miért nem foglalkoztak az illetékes román intelligens férfiak ezzel a nemes munkával?

Engem nem elégít ki az, hogy alkottunk rendes kamatláb alapján operáló 100 pénzintézetet. Ezek tisztességes munkát végeznek ugyan, de a főnnebb említett egyletek nélkül lehetetlen, hogy céljokat elérjék.

A románságnak egyetlen nagy egyesülete van az «Astra», amely nagyon sokat lendíthetne sok irányban. De hogy éppen a román intelligencia az, amely ez egyesületet még most is a legnagyobb hidegséggel és indifferenzizmussal kezeli, az köztudomású és erről az indifferenzizmusról részletesebb adatokat előadnom tiltja a köteles fajszeretet szegénye.

De elhanyagolták a román népet sok, nagyon sok esetben saját papjai is. És itt megint kínos helyzetben vagyok, de ki kell mondanom, ha a régi rendszerrel nem szakítottunk tudatosan és becsületesen meg elszántan, hát templomaink még üresebbek maradnak, mint amilyenek ma nagyon sok helyen.

Ahol a nép egy évben 4-szer sem hall prédikációt és erkölcsi tanítást, ahol egész vidékeken a vasárnap délutáni istenítisztelet az árendások öröme a divatból egyszerűen kimegy, ahol az egyház szertartásai se nem ismertetnek, sem nem kultiváltak, ahol a nép egész vezetése egynehány ektenia vontatott recitálásában merül ki, ahol minden mulasztás befödésére a szegénységet és a pap családost hozzá fel a néppel való foglalkozást perhorreskáló alakok, ott hitéletről, a nép szociális vezetéséről és védelmezéséről egyáltalán nem lehet szó.

Messze vezetne mindannak a mulasztásnak felhozása, amelynek következtében a románság hitélete színvonalra emelkedni eddig nem tudott. Egyet azonban kategoricze ki kell jelentenem s ez az, hogy ha a két román egyházban a lelkipásztorkodás intenzivebbé nem tétetik, ez a mulasztás a népet a teljes széttűlésbe fogja sodorni.

El kell azonban ismerni azt, hogy a hitélet súlyedése, a szociáldemokráciának e termékeny talaja nagy részben köszönhető annak a végtelen siralmas anyagi helyzetnek, amelyben a román nép papsága sanyalódik. Még a jómódu, kiválóan képzett pap is vigyázzon magára, hogy falun hozzá ne parasztosodjék az egyszerű néphez. Hát még ha a pap kevésbé jól van kiképezve és ha mindenünnen csak nélkülözés és nyomasztó szegénység környezi, hogy ne menne akkor tönkre?

Minden reményünk a kongrua-rendezésbe volt összpontosítva. Am ez a kérdés szép csendesen elaludt, a napirendről lekerült, hogy miért, ne kutassuk. Míg vannak velleitások, melyek szerint „az oláhoknak még az is sok, amijök ma van“, addig hasztalan minden remény. Marad a régi nyomor, a régi kedvetlenséggel, a régi olendrianizmussal. Mert a nyomor mindig bünt szül, a bün pedig a népek halálos mérge. A papok államsegélye nagyon szép dolog volna, ha nem vinnék belé sokszor a denuncziások és az irigyek a kisvárosi politikát, sőt a kávéházi pletykákat is.

Mert csak így lehet megérteni, hogy sok lelkész, aki minden tekintetben mintaszerű pap és mindeneknél jobban rá van szorulva arra a segélyre, ugyszólván mit sem kap, hogy annál több jusson másoknak, akiknek a lelkészi pályától teljesen idegen téren szerzett érdemeit kell megjutalmazni.

Nem csoda aztán, ha a kedvetlenné tett pásztorok kezei alatt elfásulnak, sőt elvadulnak a hívek. A román nép különben is hajlandó a keleti népek fatalizmusára „Asa mi a fost dat“ szokta mondani, ha baj éri. „Így volt a számomra elvégezve“. A románság nemzeti büne a saját sorsával való nemtörődés és nehézkesség minden mozgalmában. Szép és praktikus ugyan az, ha valaki igényeit le tudja fokozni és kevéssel beéri, de ezt a végletekig vinni sokszor még az indifferenzizmuson is túl már csak azért is veszedelmes, mert ha a sokáig elhanyagolt vagy elnyomott vágyak egyszer életre kelnek, minden bizonynyal ferde cselekvésmódra ösztönzik áldozatukat.

Igy a román köznép is a maga szomorú sorsában az italban, a pálinkában, az alkoholizmusban keresett vigasztalást. És talált is. Nem egy szűkkörü előadást kellene tartanom, hanem köteteket kellene írnom, ha teljesen fel akarnám tártani azt a szomorú helyzetet, a melybe a román népet az alkoholizmus juttatta. Biharvármegyében élünk s így fájdalom, nincs közöttünk, aki ne ismerné azt a végtelen erkölcsi és anyagi nyomort, amelyben a nép az alkoholizmus miatt fetreng. Minden büne, minden szerencsétlensége a pálinkásüvegben születik.

Ennek áldozza fel a szegény román mindenét. Életét, egészségét, övéinek egészségét, jólétét, munkaképességét, vagyonát.

Igy lett elterjedve a románság sok vidéken az erkölcstelenség, és a cigányokéhoz hasonló konkubinátus. Vannak kerületek, ahol a román családok 70 százaléka vadházasságbans él. Inkább semhogy a papnak a sokszor bizony indokolatlanul magasra csigázott stólat megfizessék, nem mennek el még a jegyzőhöz sem. Így szaporodik a töménytelen és elhagyott gyermekek száma és így kerülnek jobb sorsra méltó leányok és asszonyok a pesti és bécsi lélekkufárok kezébe, akiknek valóságos eldorádója éppen a románság.

De nem is csoda. Harmincz éves nővel és negyven éves gazdával beszéltem, akik nem tudták a „Miatyánk“-ot. Az meg ritkaság, hogy gyónni meg áldozni menjenek. A leányokat 17 éves korukig nem bocsátják gyónáshoz és áldozáshoz, még városokban sem. A fiukat pedig osztályonként nyilvánosan gyónatják és en masse feloldozzák.

Egy 45 éves ember azért nem akart menni gyónni, mert ugymond ő úgy tudja, hogy ez csak azoknak szükséges, akiket fel akarnak akasztani. — A vallási tudatlanság olyan nagy a román népnél, hogy azt leírni nincs szó, nincs toll.

Ezt eredményezi az alkoholizmus, amelynek minden román községben 1-3 kocsmája van. Ott tölti a nép ünnepét, vasárnapját, éj-jelét, nappalát, a váltó uzsora és alkohol e büntanyáin.

Mert ezek a korcsmárosok értenek ám hozzá, hogy a népet hozzászoktassák az adóságcsináláshoz és 20-30 százalékos kölcsönökkel befonják. Értenek hozzá, hogyan kell egyesek és családok között konkolyt hinteni és vizslyt szítani. Értenek hozzá, hogyan kell rövid idő alatt semmiből meggazdagodni, Alkalmam volt néhány évvel ezelőtt egy oroszországi tanárral a zsidóüldözések obairól beszélni Oroszországban. Ő a falusi uzsorásokat hozta fel okul és valóban hajmeresztő dolgokat hozott fel. Am ezek eltűnő csekélységek a románság e nemű viszonyához képest. 30-50%-ra vannak kölcsönözve pénzek és a titkos uzsorások száma valóságos légió. A nép fél tőlük és nem jelenti fel őket, mert hiszen a mi uzsora-törvényünk valóságos pókháló. A szunyog beleakad, a nagy dongó keresztül hatol rajta minden baj nélkül. A népet nem védi, nem oktatja, nem világo-sítja fel senki. 20-30 forint követelésért árverésre kerül 8-10 holdas birtoktest. 3-4 forintos követelésekért eladatnak ház és kert, meg kaszáló, sőt volt eset, hogy 12 krajczár követelés és járuléka miatt dobra került egy háromholdas kisbirtok.

Sajnos, hogy a nép sokszor a legjobb szándéku felvilágosításoknak sem hiszen, hanem önlejtőségében és macacsságában inkább hallgat a csalók és nyuzók szavára, mint arra, aki őt jóra vezeti.

Nehogy antiszemitaság vádjába essem, fájdalommal hozom fel, hogy igenis nemcsak héberek foglalkoznak uzsoráskodással, hanem keresztények is, sőt olyanok is, akiknek nagyon is jó keresztényeknek kellene lenniök, románok és magyarok egyaránt.

Pedig az a kisbirtok, amit a nép 1848-ban kapott azóta nagyon elaprózódott és nemcsak földválsággal, hanem adóssággal is kulontul van terhelve, ugy, hogy alig hozhatna számbavehető jövedelmet még akkor is, ha nem volna olyan magas a földadó és ha intenzive üznék is a gazdálkodást. Am ez utóbbihoz nem érte-

nek. Semmi haladás, semmi mozgékonyosság, semmi társulási hajlam e téren nem mutatkozik. — A nép 2—3 részének föltétlenül napszámából kell megélnie, mert iparosok lenni nem akarnak s vállalkozási szellem bennük csak itt-ott mutatkozik. — Ámde a napszám a románság által lakott megyékben oly csekély, hogy abból egész éven át megélni lehetetlen. Ha egy 6—7 tagú család évi keresménye meg nem haladja az 500 koronát, hogy lehet ott megélni.

Vegyük ehhez hozzá a román leánynevelés teljes elhanyagolását. Egész községek vannak, ahol az asszonyok kenyeret sütni vagy valamely tisztességes tápláló ételt megkészíteni nem tudnak még akkor sem, ha egyébként jó módúak. Néhol láttam az üdvös szokást, hogy parasztleányok sorban a papnéhoz jártak hetelni és tanultak egyet-mást. De hát ez kivétel számba megyen.

Collegám Stefanica Vazul, pár évvel ezelőtt hathatósan sürgette az intenzív gazdasági rendszer népies ismertetését és a népmentés tervszerű keresztülvitelét úgy a magyar, mint a román sajtóban. De szavai elhangzottak, mert az illetékes körök egyébbel voltak elfoglalva.

Valóban a románság között lakó magyar intelligenciát, de legkivált a közigazgatás közegeit a nép jólétének emelése tekintetében nagyon sok mulasztás terheli. 40 éve mitsem tettek, a néppel nem foglalkoztak.

Az csak akkor volt nekik jó, mikor a követválasztások idején be kellett szállítania a szavazatokat. Egyébként nem törődtek vele. Hagyták a sorsára. Az oláhnak meg van a mamaligája, s ez elég neki. Ez volt a kényelmes jelszó, melylyel uraink restségük párnáit kihi-mezték. Így lett a nép aztán bizalmatlan. Akár a jegyzőjéhez, akár az ügyvédhez, akár valamely írnokhoz fordult, akár a szolgabírájához járult, csak taksálták mindent. Egy-egy ítélet megmagyarázásáért egy-egy idézés, vagy kereset értelmezéséért sokszor többet fizet, mint a mennyit a kérdéses jogügylet maga megér.

De hogyan nyuzta volna ez a jegyző a népet, mikor ő is a maga állásához annak idején olyan méregdrágán jutott, mert voltak élelmes urak, akik a jegyzőket valóságga megnyuzták, mikor egy-egy állás betöltésre került. Eppen úgy ment nálunk, mint a kis ázsiai török területen, ahol minden közhivatal méregdrága. Aki ilyet vásárol, az nyerni akar rajta s a nyereséget a szegény nép fizeti meg.

A románságot nemzetgazdaságilag megölte és lehetlenné tette az a vasuti politika, melynek tendenciája csak az előtt válik nyilvánvalóvá, aki összehasonlítja a haza románlakta területeit a haza vasuti térképével. Egyetlen pillanat meg fog győzni bárkit is arról, hogy e nép területén nem tévén sehol belterjes vasuti forgalom, lehetetlen, hogy e nép a haza egyéb népfajaihoz mérve nemzetgazdaságilag tönkre ne jusson.

A birtokok legnagyobb része erdőség, legelő, kötött vagy nagybirtok. A nép tehát, ha volna is neki miből, nem szerezhet földet, kénytelen tehát bérelni legelőket és marhatartásból élni. Ámde a legelőbérek egyre feljebb kell hogy emelkedjenek, mert több a pályázó s az uradalmak terhei is évről-évre nagyobbak. Ezenfelül pedig egész az újabb időkig egyesek és klikkek valóságos legelőzsorát üttek.

Ami pedig az erdőtvényeket, különösen az erdőrendszeti törvényeket illeti, azok rosszul alkalmazott másolatai lévén a német és osztrák enemi törvényeknek, oly abszurdításokat eredményeztek, e népre nézve oly végzetes következményekkel járnak, a melyekre itt csak rámutatni lehet, de amelyek ha nem orvosoltatnak, az uradalmakkal szemben a nép elkeseredése a dolgokat a végletekig ragadja. Igazi perverzítása a fajgyűlöletnek kellett ahhoz, hogy Beksics az ország összes fidei commissióit a románlakta részre akarta áthelyeztetni. Saját tapasztalataiból állithatom, hogy a nép az erdőrendszet minden abszurdítását az uradalmaknak tulajdonítja s hogy amit ez abszurdítások következtében szenved, az mesébe való. Mily feketetelelki gyűlölet kell ahhoz ezt a mizériát még inkább növelni?

Am a levitézlett liberalizmus 40 évi szereplése a fajgyűlölet kinos időszaka volt. Ebben az időben élni és felnőni magyarnak és romának egyaránt lehetetlen vala anélkül, hogy a fajgyűlöletnek legalább valamely árnyalatát a társadalmi vagy politikai életbe magával ne vitte volna. E kornak terméke volt az a sajtó, amelynek üzlet az erkölcs, üzlet a vallás, a haza, a becsület, szóval minden. És ez a sajtó jónak látta, ha a kereszténységet egymás közt megoszthatja és megosztotta nyelvek szerint. Így történt, hogy évtizedek nehéz munkájára lesz szükség, míg a román és magyar társadalom közt a régi bizalom és barátság helyreáll.

Sokan ebben kételkednek, de aki tudja azt, hogy a közös csapás, a haza közös szomorú sorsa sua vi együtvé hozza az életre való elemeket, aki ismeri, hogy a jelen szomorú idők közviszonyai egyfelől a terjedő szociáldemokrácia, másfelől eléggé súlyos közös csapások a keresztény hazán, az előtt nem lehet kétséges, hogy a közel jövőben az a feszültség, amely a magyarságot és románságot egymástól elszigeteli, — feltétlenül alábbhagy hogy egy jobb, szebb jövődönnek adjon helyet e hon történelmében.

*

T. Hölgyeim és Uraim!

Az eddigiekből látjuk azt, hogy a románság igen is nagyon meg van dolgozva a szociáldemokrácia számára. Minden praedisporiczió meg van arra, hogy a vérig elkínzott, kimerült, demoralizált tömeg minden fatalizmusa mellett is messiás után epedjen.

Ha sem az egyház, sem a román és magyar intelligencia, sem az állam, sem a társadalom nem adják meg a mi népünknek a várt messiást, az keresni fogja azt ott, ahonnan éppen kínálják neki. És leszen, hogy az a szociáldemokrácia, amely a románság között ma még csak gyermeklépéseit csinálja és már is félelmes, hatalmasa ejti az egész népet, amely így hazánknak mindenkor csak bomlasztó elemévé válhatik.

Ha tudnám, hogy a szociáldemokrácia nemzetgazdasági elveinek következetes és okos keresztül vitele által népemnek ügyén csak valamit is lendítek, szavamra mondom odaállanék az első sorokba az izgatók, a küzdők közé én magam is. Ámde éppen az ellenkezője áll annak, amit ők akarnak. A kisbirtok védelme, a kisipar felkarolása, a kis parasztbirtokok biztosítása, az egyéni szabad birtokszerezés és annak intenzív egyéni művelése, amivel itt segíteni lehet és segíteni is kell, a nép erkölcsének javítása, a vallás-erkölcsi javítása, a vallás-erkölcsi népnevelés, az egyházi élet és kultúra emelése, a hazaszeretet és polgári erények kultusza, amiket itt alkalmazásba venni oly szükséges, egytől egyig nem szociáldemokrata eszmék.

A szociáldemokrácia családi élet helyett a szabad szerelmet hirdeti. Ámde ez a románságot már eddig is tönkretette.

A szociáldemokrácia a maga materializmusával és istentagadásával akar segíteni a nép kulturáján. A román nép ma még csak indifferens, már is semmivé vált minden idealizmusa és ellenálló ereje. Hát még ha atheisztává lesz?

A szociáldemokrácia tud szervezni az igaz, de csak harcra és forradalomra a jelen társadalom ellen. Ám a románságnak nem harcra, hanem első sorban kemény munkára, békés küzdelemre van szüksége azon keresztény társadalom kebelében, amely büneiben is van még olyan erős, hogy a munkát és szabadságot meg bírja védeni.

A románságon tehát a szociáldemokrácia csak ronthat, de nem segíthet. Innen van, hogy mi, akik e nép sorsát szívünkön hordozzuk a magyar katholicizmus régi hagyományaihoz való visszatérését, t. i. a román nép iránt való igazi jóakarátát és érdeklődését sürgetjük.

*

M. T. Uraim!

Ezer év viharzott el felettünk. Ne vitassuk, ki volt itt előbb itt, ki jött később. A tény az,

hogy ezer év viharát és szenvedéseit együtt állottuk ki. Volt úgy, hogy e hazában fellángolt a szabadság tüze s egymást megértve rontottunk tatárra, törökre, pogányra és németre. Voltak azután szomorú napok is, mikor alig láttuk, alig ismertük egymást. De akartuk, vagy nem, az isteni Gondviselés együtvé hozott bennünket, mert nyilván tervei vannak velünk. Miért állanánk hát ellen ezer év tanuságának? Miért kergetnénk ábrándokat, feláldozva a komoly valót?

A románság helyzete a társadalmi forradalommal szemben végtelen nehéz. Ha a keresztényellenes szociáldemokráciához csatlakozunk, mindenünket kockára tesszük semmiért és népünknek örök fennmaradát nem ígért Isten soha. Nekünk hát egyedül mentő várunk a kereszténység, az egyház, a vallás. Ámde ha ehhez hívek akarunk maradni, azt csak azok segítségével és szövetségével érhetjük el, akik e hazában a katolikus egyháznak számosabb és hatalmasabb hívei, akik érettség példával és szóval sokat, mindent tehetnek.

Ne szünjünk meg tehát arra törekedni, hogy a keresztényszociális téren a magyarságot és a románságot összehozzuk közös munkára.

A papok tartsanak lelki gyakorlatokat, a hívek számára missiókat mind a nyugati, mint a keleti kath. egyházban. Hozzunk össze egy keresztény szociális kurzust mindkét ritusu papság és hívek részére. Szervezzük a különféle szakegyesületeket a magyarok és a románok között. In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas. Magyarok és románok egyaránt Jézus tanítványai vagyunk. Jézus pedig azt mondja: „Arról ismernek meg benneteket az emberek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást“.

A politikai válság.

Miniszterek esküje

Ő felsége délután fél 12 órakor vette ki a titkos tanácsosi esküt *Filitzsch* Arthur báró földművelésügyi minisztertől. Az eskünél interveniált *Goluchowski* gróf külügyminiszter és *Gudonus* Lipót báró főkamarrás képviselőben *Paar* Ede gróf főhadsegéd. Az esküformát *Waldenegg* Oszkár udvari tanácsos olvasta fel.

Közvetlen azután tették le az esküt *Papp* Béla altábornagy. honvédelmi miniszter, *Tost* Gyula kultusz- és *Hegedüs* Ferencz pénzügyminiszter, Az eskütéteinél közreműködött *Gudenus* főkamarrás képviselőben *Paar* Ede gróf főhadsegéd, *Fejérváry* Géza báró miniszterelnök és *Festesich* Tasziló gróf zászlósúr. Az esküformát *Vértessy* Géza miniszteri tanácsos olvasta fel. A király utána kihallgatáson fogadta *Fejérváryt*.

Kossuth válasza Bánffy-nak.

Kossuth Ferencz Bánffy és Eötvös kilépő nyilatkozataira hosszú cikkekben válaszol, melyből adjuk a következőket.

A koalíció és a vezérlő-bizottság tovább megy a maga útján *Bánffy* és *Eötvös* Károly nélkül.

Feltétlenül jobb, hogy azok távoztak, akikkel a koalíció kebelében nem volt meg a teljes egyetértés.

Nem hiszen, hogy az országban sokan követnék a távozókat. Akik tovább akarnak küzdeni az ország jogaiért, még pedig annál elszántabban, mennél nagyobbak és sürűbbek az alkotmányértétek és törvénytiprások, semmi-

esetre sem fognak az ő oldaluk mellé állni; azok pedig, kik a békét óhajtják, tudják, hogy tisztességes békére a koalíció mindig kapható volt; oly békét pedig, mely az ország teljes leverését, jogainak feladását jelentené, nagyon kevés magyar ember lenne hajlandó kötni.

Báró Bánffy Dezső és Eötvös Károly távozása tehát a helyzeten semmit sem változtat; és merész visszaélést követnek el olvasóik jóhiszeműségével némely sugalmazott idegen lapok, midőn máris a világba kürtölik, hogy bomladozni kezdett a koalíció. Az ellenkező tény az igazság, a megtörtént kilépések a koalíció összetartást csak növelik.

Némelyeket jázok közül, kik visszaemlékeznek arra, hogy milyen intranzigensnek mutatkozott báró Bánffy a bizottság tanácskozásában a nemzeti küzdelem kezdetén, amikor még azt hihette a nemzet, hogy az uralkodó rá lesz bízható arra, hogy a nemzettel oly békét kössön, mely állandóvá tette volna a békét meglepte az, hogy báró Bánffy akkor ejti el a nemzet követeléseit (melyek nélkül könnyű lett volna a többségnek régóta kormányra jutni), amikor a nemzet alkotmányát, törvényeit és jogait erős és folytonos ökölcspások érik és amidőn a nemzetnek tehát érdeke és önérzete egyformán megköveteli, hogy kerülje a gyengeségnek még látszatát is.

A nagy erőpróban, melyre az ország elhatározta magát, én is, a 48-as és függetlenségipárt is, mindenben fentartva elveinket, meggyőződéseinket, felfogásunkat, hűségesen megálljuk helyünket 67-es szövetségeink mellett és teljes erőnkkel segítjük őket abban az erőpróban, hogy a nemzet egész erejét összeszedve, lehet-e a 67-es törvények nemzeties értelmezését keresztülvinni. Hiába fog rám és ránk bárki bármit, az ország tudja, hogy mi képezzük a jelen nemzeti küzdelem legnagyobb erejét.

Ami pedig azt illeti, hogy a függetlenségi pártnak abszolút többséget igyekszem szerezni, ez jogomban áll, mint minden pártvezetőknek s e jogomtól nem tágitok. Természetes, hogy míg a koalíció fennáll, e törekvésemet csakis a pártok szövetezését tiszteletben tartva érvényesítem és érvényesíthetem tehát kizárólag közös ellenfeleinkkel szemben és nem a szövetezett pártok bármelyikével szemben.

Báró Bánffy utja s a koalíció utja szétágtak: én a koalícióval megyek tovább hűséges és lojális szövetezésben.

Lukács György búcsuja.

Tegnap délelőtt tizenegy órakor bucsuzott el Lukács György volt közoktatásügyi miniszter a minisztérium tisztviselői karától.

Bucsubeszédében érdekes politikai jellegű nyilatkozatot tett: Az állás politikai jellegénél fogva úgy érzi, hogy neki távoznia kell. Az ő nézete volt lehetővé tenni az alkotmányos tényezők közt való ellentéteket kiegyenlíteni. Ez nem sikerült, ő tehát távozik.

Ujabb részletek.

Fejérváry 1 órától negyed háromig volt kihallgatáson. Hir szerint az új választások kiharásáról volt szó. Döntés nem történt. Fejérváry Tost, Hegedüs hazaérkeztek. Feilitzsch, Vörös Bécsben maradtak.

Bánffy ellen Kolozsvárt gyülesezik az új párt, amely föl is oszlik. Bánffy kijelentette, hogy egyelőre nem nyilatkozik. Még elérkezik az idő, amikor sikra léphet a 67-es alap s a kibontakozás érdekében.

Wesselényi Miklós báró már a ház föl-oszlatásakor bejelentette kilépését a pártból.

Rudnay több tisztviselő pénzét kiutaltványozta.

Naszády a márcziusi ünnepeket engedélyezte, de mihelyt politizálnak, föl-oszlatják őket.

Városi közgyűlés.

— Első nap. —

A tegnapi közgyűlés kimagasló mozzanata a politika volt. A város tiltakozott a kormány törvénytelenégei ellen. A tanács javaslata nem keltett nagyobb reczenzst, de annál jobban felvillanyozta a városatyákat Hlatky Endre beszéde, amelyben elítélte a kormány eljárását s erősen megborsolta a tanács javaslatát.

Olyan egyhangú éljenzést és lelkesedést régen nem váltott ki az ösztörvényhatóságból Hlatky Endre, mint tegnap.

Hossabb vitát keltett a tisztviselők drágasági pótléka, a villamos telep személyzetének véglegesítése.

A közgyűlés letolyása a következő volt:

Rimler Károly polgármester elnökölt.

Jelen voltak:

Dr. Bozóky Alajos, Bozóky Béla, Fröhlich János, Hlatky Endre, dr. Hoványi Géza, dr. Hoványi Gyula, dr. Károly Irén, dr. Konrád Márk, Kiss Dávid, Mezey Mihály, dr. Molnár Imre, Nozák Rezső, Papp Miklós, dr. Pácz Sándor, Sipos Orbán, Stark Gyula, dr. Stokker József, Szokoly Tamás, dr. Adorján Emil, dr. Altmann Jakab, Balogh Döme, Beczkay Lajos, dr. Berkovits Ferencz, Bertsey György, Czeglédy Sándor, Czeglédy Jeremiás, Cser János, Fényes Manó, Déry János, dr. Keeskeméti László, Mihelfi Adolf, dr. Radó Ignác, Schwartz Izidor, Sulyok István, Széles Lajos, dr. Vucskics Gyula, Weisz Károly, Goldmann Izidor, dr. Friedländer Sámuel, Gábel Jakab, Heller Ede, Löwenstein Zsigmond, Rölich Lajos, Schwartz Antal, dr. Tóth Ferencz, dr. Weisz Márton, Weisz Ernő, Aufrecht Mór, ifj. Berger Sámuel, Bognár Sándor, Fleischacker Gyula, Guttman József, dr. Gyémánt Jenő, Ince Lipót, dr. Knrländer Ede, Levitter Miksa, dr. Mihelfi Lajos, Miskolczy Barnabás, Molnár Lajos, dr. Moskovits József, Moskovits Miksa, Oláh Ferencz, Papp György, Plesz Áron, Pékánovics Imre, Rendes Vilmos, Sebestyén Lajos, dr. Sonnenfeld Zsigmond, Bordó Ferencz, dr. Istvánffy István, Juricskay Barnabás, dr. Cseresznyés Albert, Gerő Ármán, Komlóssy József, Lukács Ödön, Dus László, Szántó Lajos, dr. Baróthy Akos, Kőszeghy József, Ragány János, Szüts Géza, Markovits Sámuel, Lakos Lajos.

A megnyitás után felolvasták a polgármester havi jelentését, amelynek érdekesebb adatait már közöltük. Tudomásul vették.

A kereskedelmi miniszter leiratában a nagyváradi-ösi helyi érdekű vasut terület használati szerződését, egyes szakaszok változtatásával jóváhagyta.

A törvényhatóság tiltakozása.

Szolnok-Doboka, Zala és Pozsonymegyék, továbbá Szeged és Kolozsvár városok a vám és kereskedelmi szerződések törvényellenes életbeléptetése, az országgyűlésnek törvénytelen és alkotmányellenes feloszlata tárgyában hozott tiltakozó határozataikat pártolás végett megküldték.

A tanács javaslatában kiemeli, hogy hazafias aggodalommal látja, miszerint a kormány a törvénytelenégektől sem riadt vissza, kereskedelmi szerződések kötött s rendeleti uton léptetett életbe s így az önálló vámterület behozatalát hosszú időre lehetetlenné tette; az országgyűlést feloszlatta. Javasolja, hogy ezen törvénytelenességekkel szemben a törvényhatóság tiltakozását jegyzőkönyvében fejezze ki. (Helyeslés.)

Hlatky Endre elfogadja a tanács javaslatát. Lehetne ugyan szó arról is, hogy a bár most nem létező országgyűléshez intézett feliratban tiltakozzon a törvényhatóság, mert feltételezhető, hogy a törvény szerinti időre az országgyűlést összehívják. De belenyugszik abba is, hogy a tiltakozás jegyzőkönyvbe vétessék. Ma

már mindnyájunknak egynek kell lenni az ország törvényeinek megvédésében, nem pártokra elkülönítve, de összefogva, hogy az országot kivezessük a bajból, a bajt csökkentjük s tiltakozásunkat telemeljük. Hallgatni nem szabad. A mai viszonyokat ismerjük. Vállvetve kell ellenük küzdeni, mert senki sem helyesli a törvénytelenéget.

A törvény nagyfoku megsértése, hogy az országgyűlést mindég elnapolták s végre feloszlatták olyan időben, mikor a leglényegesebb kérdések megoldása előtt állottunk, a kereskedelmi szerződések megkötötték s általunk el nem fogadható módon: Rendeleti uton léptették életbe. A javasolt tiltakozást még ki lehetne pótolni azzal, hogy tiltakozunk a képviselőház feloszlatajának módja ellen, mikor szuronyokkal oszlatták szét a képviselőket. (Közbeszólás: Honvéd szuronyokkal!) Megtoldja még a javaslatot azzal is, hogy tiltakoznak a mai kormány azon működése ellen, miszerint a törvényhatóságokat kisajátítani akarja, a magyar törvényekben ismeretlen kormány és királybiztosokat küld ki. Ez a legnagyobb törvénytelenítés. Pótolják még ki továbbá a tiltakozást azzal, hogy a kormány mindezen intézkedéseit a törvényhatóság törvénytelenek s az ország lakosaira hatálytalanoknak tekintik. (Éljenzés, általános tetszés.)

A tanács javaslatát a Hlatky Endre pótlásával elfogadták.

A drágasági pótlék.

A városi tisztviselők drágasági pótlékára vonatkozólag a pénzügyi bizottság javasolja, hogy a 2000 koronán aluli fizetések után 15 százalék, a 2000 koronán felüli fizetések után pedig 10 százalékot szavazzon meg a közgyűlés; azon 2000 korona fizetésen aluli tisztviselők, akik valamely szabályrendelet szerinti mellékjövedelmet élveznek, 15 százalék helyett szintén csak 10 százalékot kapjanak.

A tanács azon módosítással javasolja a pénzügyi bizottság véleményét elfogadásra, hogy a mellékjövedelemre való tekintet nélkül 15 százalék adassék a 2000 koronán aluli fizetések után.

Balogh Döme indítványt tesz, hogy 2000 koronáit 12 százalékot, 2000—3000-ig 8 százalékot és 8000 koronán felül semmit ne adjanak. A városi ügyek slendrián kezeléséről beszél.

Dr. Radó Ignác a tanács javaslatát elfogadja, de a tanítóknak az ötödéves korpótlékok után is számítsanak drágasági pótlékokat.

Dr. Molnár Imre azon indítványt teszi, hogy a 2000 koronán felüli fizetések után ne adjanak senkinek kevesebb drágasági pótlékokat, mint a 2000 koronán aluliaknak.

Ragány János, Gábel Jakab, Sipos Orbán Szokoly Tamás és dr. Hoványi Géza pártoló felszólalása után

dr. Friedländer Samu a tanács javaslatának változatlan elfogadását kéri. Nem igazságtalanság, hogy a magasabb fizetésűek kevesebbet kapjanak, mert itt nem az érdemről, hanem a megélhetésről van szó; a drágaság jobban sújtja a szegényebb tisztviselőket. Ha a tanítóknak az ötödéves pótlék után is adnak drágasági pótlékokat, mi lesz azokkal a többi tisztviselőkkal, akik személyi pótlékokat élveznek. Ha a pótlékdíványokat elfogadják, új számításokat kell tenni. A polgárság érdekeit is figyelembe kell venni.

Többek hozzászólása után a tanács javaslatát elfogadták azzal a pótlással, hogy a tanítók a korpótlék után is kapnak drágasági pótlékokat s a 2000 koronán felüli fizetések után kevesebb nem adható, mint a 2000 koronán alulinak.

A villamosmű személyzete.

A tanács előterjesztést tett, hogy a városi villamosmű igazgatója, könyvezetője és főgépésze véglegesítsenek s a nyugdíjasok kössé

felvétesse. Az igazgató a bruttó jövedelemből 2% jutalékot kapjon a fizetése mellett. Beterjeszti egyben a szolgálati szerződést.

Dr. Adorján Emil a nyugdíjazás ellen van, mert akkor 30—40 városi alkalmazott kéri meg ezt. Indítványozza, hogy az ügyet adják ki a jogügyi szakbizottságnak.

Dr. Friedländer Samu nagy elővigyázatot ajánl, tekintettel a Sas- és Zöldfa ügyében követett eljárására.

Rimler Károly ismerteti a kérdést, amelyet már egy év óta tárgyalnak és sürgették. A város érdeke, hogy az igazgatót felvegyék a nyugdíjasok közé. 3 évig teljesen megfizelt.

Ezután felolvasták a szerződést.

Dr. Adorján Emil a nyugdíjosultság helyett végkielégítést és a tiszta haszon 2%-át biztosítja az igazgatónak.

Dr. Kurländer Ede renumeráció alakjában kívánja kárpótolni az igazgatót.

Dr. Friedländer Samu a véglegesítés mellett szól, de a szerződést nem látja előkészítve. Válasszák ketté a dolgot s a szerződést adják vissza a jog- és pénzügyi bizottságnak s a szerződést a jövő hónapban tárgyalják.

Dr. Károly Irén nagy elismeréssel szól Belányi igazgató működéséről. Sokat vitatkoztak a felett, hogy renumerációt vagy jutalékot adjanak-e az igazgatónak s a város érdekében ez utóbbit tartották helyesebbnek. A jövedelemből, az értékcsökkenést kivéve, minden kiadást leszámítanak előbb s azután állapítják meg az igazgató jutalékát. A 2% jutalékot nem sajnálja, mert ez nemcsak a jövedelem fokozására ösztönzi, de az önértékét is emeli.

Dr. Hoványi Géza elfogadja a javaslatot, csak még az esetleges veszteségeket számítsák le az üzemi költségek mellett a bruttó bevételből kimutatja, hogy kellőleg gondoskodtak a város érdekeiről.

Gábel Jakab képtelenségnek tartja, hogy ilyen fontos kérdés elkerülje a jogügyi szakbizottság bírálatát. Valami klauzulát kellene bevenni az esetre nézve, ha a villanytelepet bérbeadná a város. (Zaj közbekiáltások: Ohó! a Sas után ezt is!) A jogügyi szakbizottságnak adják ki a szerződést.

Mihelffy Adolf magyarázó felszólalása után a tanács javaslatát fogadták el, a Hoványi Géza pótlásával.

*

Balogh Döme indítványa került ezután tárgyalásra, amelyben azt kívánja, hogy azoknak a polgároknak, akik jelentkeznek s szegények, 10 százalék pótdót irjanak le.

Rövid vita után az indítvány felett napirendre tértek.

Interpellációk.

Szokoló Tamás az iránt interpellálta a polgármestert, hogy az új városháza számadásai miért nem kerültek 3 év óta a közgyűlés elé.

Rimler Károly polgármester megígérte, hogy a leszámolást a jövő havi közgyűlés elé terjeszti. Tudomásul vették.

*

Az interpelláció után újból hozzáfogtak az ügyek tárgyalásához.

A Hazai folyékony szénsavgyárnak a tanácsi javaslat ellenére a kért városi adó és köveztvámmentességet megadták.

Jelinek Géza könyvvezető és Klemens Péter számtisztnek, a pénztárnoki, illetve ellenőri helyettesítésért a tanács 500—500 korona jutalom megadását javasolta.

Dr. Hoványi Géza indítványára 1000—1000 korona jutalmat szavaztak meg.

Szöcsné Farkas Karolin nyug. tanítónéknak, dr. Tóth Ferencz indítványára évi 236 korona kegydíjat adtak.

Az idő előre haladva, este fél 7 órakor a közgyűlést a polgármester felüggasztette s a hátralévő ügyeket ma, pénteken délután tárgyalják.

UJDONSÁGOK.

TÁJÉKOZTATÓ.

Márczius 22. Kath. liczeum böjti estélye a főgimnáziumban este 6 órakor.

Április 5. Kath. liczeum böjti estélye a főgimnáziumban este 6 órakor.

Május 5. Kath. liczeum estélye a főgimnáziumban este 6 órakor.

A Katholikus Liczeum.

Fényes, szép sikert ért tegnap este a Nagyváradai Katholikus Liczeum első nagyböjti előadása. A premontrei főgimnázium tágas, csillogó díszterme nagyszámu, distingvált közönséget fogadott magába. Olyat, amely a liczeumi esték régi, messzekiható munkásságára emlékeztetett. Magas egyházi méltóságok, a lelkeskedő papság, honorácziórok, kispapok, főiskolai ifjuság, emellett viruló hölgyközönség. Mindenképen kellemes, szin pompás kép, imponáló, szimpatikus sokaság.

A jelen voltak sorából a következőket sikerült följegyeznünk:

Winkler József cz. püspök, Fetser Antal kinevezett segédpüspök, Laurán Ágoston dr. pápai prelátus, püspöki helynök, Grócz Béla, Karácsonyi János dr., Spett Gyula kanonokok, Vucskics Gyula dr., Bozóky Alajos, Novotny S. Alfonz, Hoványi Gyula, dr., Böszörményi Géza, Imrik Gusztáv dr.

Dus Lászlóné, Bozóky Béláné, Kappel Györgyné, Böszörményi Tilda, Bozóky Ilona, dr. Hetco Valérné, Klintók Jánosné, Páll nővérek, dr. Helvey Lajosné, Kolontáry Antalné, Lobermayer Gyuláné, Horváth Istvánné, Bodnár Jánosné, Kiss Andrásné, Spotekné, özvegy Biliinszkyne, Csokup Matild, Tar Klementin, özvegy Szolnokné, Szolnok Ilonka, Garay Gézáné, Makay Katalin, Makay Matild, Keledy nővérek, Jakobovics Ilona, Kolontáry Margit.

Mayer Antal, Hetco Valér dr., Bulk Kornél, Zsálik Privát, Paksy Gusztáv, Krisztik János (Királydaróc), Klintók János (Beznye), Lestyán Endre dr., Szmekta Ödön, Szilágyi Dózsa, Mellau István, Széles Elek, Heilinger József, Pataky Arnold, Guta Márton, Helvey Lajos dr., Várady István, Puskás János, Darabanth György, Kovács Lajos, Novák Gyula dr., Sáratory Elek, Garay Géza, Géczy Lajos, Kindrics László dr.

Ez a névsor persze meg sem közelíti a számát.

A program pontban hat órakor vette kezdetét. Elsőnek Páll Ilonka községi iskolai tanítónő lépett az emelvényre. Zenezámot adott elő, Mosonyi Magyar tanulmányát, nagy gyakorlottságra, szép iskolázottságra valló bravuros technikával, érzelmes, meleg színezéssel. A közönség sűrű tapssal honorálta a kellemes zenezámot, a figyelmes rendezőség pedig kedves virágcsokorral lepte meg a szereplőt.

Az est középpontja Kupár Rezső görögkatholikus áldozópap, belényesi főgimnáziumi tanár előadása volt *A románság és a szociáldemokrácia* czimen. Kupár nevét e lapok olvasói előtt nem kell ismertetnünk. *Gedeon*, a katolikus sajtó egyik büszkesége, jónévű régi keresztény publicista, akinek minden írása öröm és gyönyörűség. Annak, aki olvassa, de nem kevésbé a lapnak, amely leközelítheti. Az előadó törekeny, szinte igénytelen külseje mélyeséges lelkiert, bámulatos kitartást s az élet harcában kifejezett törhetlen keresztény egyéniséget foglal magában. Ez az egyéniség mutatkozott be most legjobb tehetsége szerint a katolikus liczeum közönsége előtt.

Hogy mit beszélt, szó szerint közöljük ve-

zetőcikkünk helyén. Hogy hogyan beszélt, azt látni és érezni kellett. Markáns vonásokkal dolgozta ki témáját, amelyet noha csaknem egy óráig fejtegette, mégis könnyedséggel kezelt mindvégig, anélkül, hogy a ár közönségét, akár magát kifárasztotta volna. A kép, amelyet rajzolta, természetesen sötét. Helyenkint mégis simogató melegség vibrált rajta végig. Legkivált az előadás végén, ahol lüktető erővel tört magának utat a katolikus öntudat a maga utolérhetetlen természetfölötti bájával. Az előadás gazdag volt megkapó és meghatározó részletekben. Különösen jólesett gyakran megnyilatkozó közvetlensége.

Az előkelő közönség soraiból számosan üdvözölték Kupár Rezsőt előadása végén, a mely maga kiváló kvalitásaival sokáig emlékezetes fog maradni.

Popity János ügyvédjelölt, az est utolsó szereplője, még a nagyhatású beszéd után is tudott hatást kiváltani szavalaival. *Antalfy Endre* jónévű katolikus poéta *»Gerde Tamás«* című költeményét szavaltta el, amelyet a legaprólékosabb részletekig átgondolt és kidolgozott. Fáradsága nem is veszett kárba, mert színezése, alakítása osztatlan érdeklődéssel találkozott. A kitörő tetszésnyilvánítást derekas, formás alakításával ugyancsak megszolgált.

Az idő félnyolczra járt már, amikor a közönség a minden tekintetben magas nyitáju előadásról oszladozni kezdett, anélkül, hogy a programot hozadalmassá találta volna. Általában az egész estén feszült figyelem uralkodott.

Tisztelettel kérjük vidéki előfizetőinket **hogy úgy hátralékban levő, valamint a jelen negyedre szóló előfizetéseiket mielőbb beküldeni sziveskedjenek**, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

* **Személyi hir.** *Miskolczy Ferencz* dr. biharvármegye alispánja az éjjel abáziából hazakerkezett.

* **Nagycsütörtökön nem lesz közgyűlés.** A városi közgyűlések tudvalevőleg minden hónapnak a második csütörtökön szoktak lezajlani. Tegnap ez a városi közgyűlésen szóba került. Megemlítésre ugyanis az adott okot, hogy a jövő hóban a második csütörtök a nagyhétbe esik. Hoványi Géza törvényhatósági tag indítványozta, hogy a jövő havi közgyűlés ünnep miatt egy héttel halasztassék tovább. A törvényhatóság az indítványt elfogadta, annál is inkább, mert az előző években minden hasonló eset alkalmával megtörtént a közgyűlés elhalasztása.

* **A polgárság ünnepe.** Szép eszme kivitelét határozta el egy bizottság. Ünnepelet fognak rendezni márczius 15-én. A ünnepelet minden pártszínezet nélkül a Pannoniában fog lefolyni és társasvacsora fogja berekeszteni. Hangsúlyozzuk minden pártszínezet nélkül lesz megtartva az ünnepelet, tehát jelen lesz minden párt anélkül, hogy politikai ellenfelét látná a megjelentekben.

* **Uj anyakönyvvezetők.** A belügyminiszter Biharvármegyében a lunkai anyakönyvi kerületbe Blága János körjegyzőt anyakönyvvezetővé, továbbá a gyantaiba Zigre Tivadar okleveles jegyzőt, a szombatságiba Kozma Traján körjegyzőt irnokot, a bihartordai Erdős Dezső állatorvost, a jákóhodosiba pedig Szabó Gyula népiskolai tanítót anyakönyvvezető helyettesekké nevezte ki és Blága Jánost, Zigre

Tivadart valamint Kozma Trajánt a házassági anyakönyv vezetésével és a házasságkötésnél való közreműködéssel is megbizta.

* **Halálozás.** Mély gyász suljtotta özv. Fekete Pálnét. Alig két éve temette el férjét Fekete Pál megyei tisztviselőt, már ismét gyászt kellett öltenie a leánya halála miatt. Ugyanis leánya galanthai *Fekete* Mariska okl. óvónő folyó hó 8-án d. e. 11 órakor, életének legszebb korában, a halotti szentségek ájtatos felvétele után csendesen elhunyt. Temetése f. hó 10-én d. u. fél 4 órakor lesz a Bethlen-utca 28. sz. lakásáról, honnét az össi-i sirkertbe kísérik.

* **Névmagyarosítás.** Rosenberg Fülöp Pál kérelmet nyújtott be a miniszterhez, nevé-Dénesre leendő magyarosítása végett. Az engedély tegnap megérkezett városhoz.

* **A rendőrök fizetési pótléka.** A múlt évi december 14-én a rendőrlégénység részére közgyűlésileg megszavazott 1906. évi fizetési pótlék jóváhagyása tegnap megérkezett a minisztertől. A fizetési pótlék minden rendőrt megillet, ki legalább 5 évet töltött a város szolgálatában. A nőtlen rendőrökre azonban nem szól az intézkedés, — mivel határozatilag ki lett mondva, hogy csupán nős, illetve családos emberek tarthatnak rá igényt. Személyenkint 120 korona fizetési pótlék jut. Az összeget az 1906. évi költségvetésbe fogják beilleszteni, mely különben csak megerősítés lesz mivel a felterjesztés előtt jóváhagyás reményében már be lett véve.

* **Az osztálysorsjáték** tegnapi húzásán a következő számokat húzták ki nyere ménnyel:

100.000 koronát nyert: 98184.

30.000 koronát nyert: 107177.

20.000 koronát nyert: 79790.

10.000 koronát nyertek: 48125 70419.

5000 koronát nyertek: 15543 53753 96733.

2000 koronát nyertek: 17145 39258 58724 68689 70717.

1000 koronát nyertek: 25645 36384 78031.

A többi kihuzott számok 500 és 200 koronát nyertek.

* **Találtatott.** Bitangóságban találtak tegnap egy 5—6 hónaposnak látszó malacot. Igazolt tulajdonosa átveheti a kihágási kaptányt.

x Van szerencsém a n. é. közönség tudomására hozni, hogy előre haladott idény folytán a még mindig *dus választékban* meglevő *valódi angol és scot téli divatszöveim* melyen *leszállított árban bocsátom áruba*. Kivánatra azon előnyt is nyujtom, hogy t. vevőimreka bevásárolt anyagot *saját szabásati termemben a legdivatosabb* fazonokban és remek kivitelben nagyon jutányosan feldolgoztatom. Már egy próbavásárlás utján is meggyőződhetik bárki, mily figyelmesen és előnyösen lesz nálam kiszolgálva. Kiváló tisztelettel: *Teszler Simon*, posztó nagykereskedő Zöldfa-utca 33.

x **Tüdővész gyógyítható.** Igaz ugyan, hogy mindenkor klimatikus és dietikus kura, valamint a por stb. eltávolítása a fődolog, amelyet azonban a gyógykezelés sem elhanyagolandó. Első helyen állanak a búkkfakátrány-preparátumok, de korántsem mindegy, bármelyik ily preparátumot használunk. A legjobbnak és megfelelőbbnek — mert — teljesen méregtelen és jóízű — a »Sirolin-Roche«, a creosot-preparátumok ideálja, mely minden gyógyszerárban kapható.

SZINHÁZ.

Heti műsor.

Péntek: Párbaj.

Szombat: Gyurkovits leányok. (Kardos Andor mint vendég.)

Vasárnap: Gül Baba.

Nőuralom.

A Szigligeti-színházban tegnap Szigligeti születésének évfordulója alkalmából a Nőuralom került színre. Gül Baba sikerei után a közönséget sem a Szigligeti név, sem a kegyelet, sem pedig a kitűnő vigjáték nem vonzoták színházba s így a darabot igen kevesen nézték végig. Igazán rosszul esik látni azt, hogy egy ilyen alkalommal a közönség távol marad s a nézőtér a hétköznapi szürke hangulat uralkodik. Mintha valami rossz operettet adnának Isten tudja hányadszor. Akaratlanul is eszünkbe jut, hogy ha Szigligeti darabja már ma se tud közönséget vonzani a színházba, mi lesz majd pár évtized múlva? Lesz-e vajjon idő, amikor a léha operettek, üres trágárságok kora lejár s visszaköltözik a színpadra a romlatlan művészet s a nézőtérre a jó ízlés?

Az alig félig telt nézőtár előtt (a melyte más években legalább fényesebben kivilágítottak) a színészek igyekeztek Szigligeti emlékéhez méltóak lenni. *Angyal* Ilka valósággal remekelt, *Komáromi* Mariska pedig igen kedvesen játszott. Méltó partnereik voltak *Somogyi* Károly és *Tóth* Elek. *Nagy* Sándor jeleskedett még a darab sikere érdekében, kár, hogy nem jól maszkirozta magát. A *vendégek*, a kóristák úgy állítanak be a színpadra, hogy valósággal derűtséget keltenek a nézőtérre. Ez hiba. Az előadás máskülönből összevágó s gördülékeny volt s mi azt hisszük, Szigligeti alkotásait gyakrabban lehetne színre hozni, igen jó hatást tenne az színészre s közönségre egyaránt.

—y.

TÁVIRATOK.

A leszavazott francia kormány.

Budapest, márczius 8. (Saját tud. táv.) A francia kormányt a leltározás kérdésében 50 szótöbbséggel leszavazták. Párisból jelentik, hogy a szavazás eredményének kihirdetése után Rouvier miniszterelnök több képviselő előtt kijelentette, hogy ő feladatának végére akart járni, de nem sajnálja, hogy a kamara szavazata megszabadította őt a tehertől, amely már nyomni kezdte. Elérhettem volna ugyan 350 szavazatot, de úgy látszik nem akarták, hogy ez a kabinet vezesse a választásokat. Holnap ez a harc újból kezdődött volna. Hátra van még a marokkói értekezlet kérdése.

Remélem, hogy e tekintetben jobb helyzetet hagyok hátra az utódok számára, mint aminőt én találtam. A kamara ülését követő minisztertanácson az volt az egyöntetű vélemény, hogy a kormány a leltározás kérdésében megbukott és további intézkedésig csak a folyó ügyeket intézi el.

A leltározást hir szerint az új kabinet megalakításáig felfüggesztik. A legkényesebb kérdés, amely a miniszterválsággal szinrekerül az algecirasi értekezlet. Bár Rouvier senkivel sem közölte szándékát, azt hiszik, hogy az új kabinet megalakításáig fennmarad a Rouvier által kifejezett politika, amelyet mindig jelentékeny többség támogatott és Revoil Rouvier utasításait fogja követni, mert egy belpolitikai esemény nem változtathatja meg az ország külpolitikájának irányát. Egészen világos azonban, hogy Rouvier, amennyiben Algecirásban komplikációk állnának be, nem fogja utódjának mozgási szabadságát megkötni.

A szociálista és a radikális lapok azt írják, hogy a Rouvier-kabinet, amely az összes pártokat ki akarta segíteni, a maga kétértelműségének esett áldozatul. A mérsékelt és a konzervatív lapok úgy nyilatkoznak, hogy a szétválasztási törvény, amely a polgári háború csiráját hordja magában, ölte meg a miniszteriumot és sok kabinetnek és végül a köztársaságnak is bukását fogja előidézni.

Igazságszolgáltatás.

Az élesdi emberirtás.

Két év előtt történt, hogy a biharmegyei függetlenségi párt Élesdre népgyűlést hívott egybe, amelyet a nagyvárad szociálisták mindenáron meg akartak akadályozni. Kiment a helyszínére az ottani szociálisták vezetője, *Silberstein* Dezső is és a közeli falvakból ezernyi ezer oláh szociálista paraszt Alig kezdődött meg a népgyűlés, a hallgatóság óriási lármában tört ki, az oláh parasztek és a szociálisták éltették a szociáldemokráciát és szidták a függetlenségiakat. Amikor a fűszolgabíró látta, hogy a népgyűlést megtartani nem lehet, parancsot adott a tömeg szétosztatására. Alig néhány pillanattal később már fegyver dördülés hangzott és Resch csendőrvezető holtan bukott a földre. De az soha ki nem derült, hogy ki volt a tettes. A csendőrök erre tüzeln kezdtek és csakhamar csatatérre változtatták az élesdi piacsteret. Huszonkét halott maradt a helyszínén és száz meg száz sebesült, a kik közül nagyon sokan örök nyomorékjai maradtak az élesdi népgyűlésnek. A nagyvárad törvényszék hatóság elleni erőszak eszmén egész sereg embert ítél el ebből az eszből kifolyólag, közöttük legszigorubban a zavargás rendezőjét, *Silberstein* Dezsőt, aki *négy évi fegyházat* kapott. A nagyvárad *ítéltábla* ezt a büntetést 3 évre szállította le az ötvenöt vádlott közül tizet fölmentett és a többinek is a büntetését is enyhítette. A vádlottak nagy része semmisségi panaszt nyújtott be, amelyeknek ma van a kurián a tárgyalása.

NYILTÉR.

Utoisó időben tapasztaltuk, hogy védjegyükkel ellátott üvegünket más gyártmányu serrel megtöltve **DRÉHER-ser** gyanánt áruba hozzák.

Kérjük tehát a t. cz. közönséget a *dugóra ügyelni* és csak azon sert **DRÉHER-féle** gyanánt elfogadni, hogy ha az

beégetéssel van ellátva.

Tisztelettel

Bognár és Szántó.

Dr. Erdős Adolf

volt közkórházi segédorvos

lakik:

Nagyvárad, Szt. László tér 16. sz.

Weinberger-ház.

Pesti hazai első takarékpénztár sorsjegyeket

napi árfolyam mellett

eladunk.

*Biharmegyei takarékpénztár
Kossuth-utca.*

Pesti hazai első takarékpénztár sorsjegyeket

napi árban elad s ezen sorsjegyekre
magas összegű

kölcsönöket nyújt

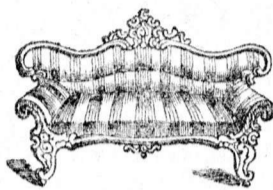
*a legelőnyösebb feltételek mellett a
Polgári Takarékpénztár részvénytársaság
Nagyvárad, Kossuth-utca.*

A butorvásárlók figyelmébe.

Olcsó

bútor

gyári árban, kezeség mellett

háló-, ebédlő-,
szalon- és uri-
szoba berendezé-
sek, valamint az
egyres butordara-
bok a

Magyar Műbutorgyár

részvénytársaságnál

Nagyváradon, Fő u. elején.

Ipari és kereskedelmi vezető:

PORJESZ HERMAN.

Teljes lakás-, szálloda- és kávéház-berendezé-
sem ipari vállalata, — Kivánatra tervek és
költségvetések.

Telefon 421 szám.

A Lévai Márton-féle

könyvkötészet, vonalzó
intézet és üzleti könyv-
gyár részvénytársaság,

elvéallalja a szakmájába vágó munkálatok

gyors és pontos elkészítését. 1581

Telefon 417.

Az „Első nagyváradai

Telefon 417.

csizma- és czipőgyár

A székesfővárosi m. kir. államrendőrség szerződéses szállítói

Moskovits Farkas és Tsa

czég, mely 370 alkalmazottat és munkást foglal-
koztat és a legfinomabb lábbelieket *kizárólag*
kézimunkával készítetteti.

Nagyvárad, Kossuth-u. 5. számú saját házában (volt rendőrségi épület) levő

kicsinybeni eladási üzletében férfi, női, fiu és gyermek-
czipőket, vízmentes csizmákat eredeti gyári árban árusít és
minden pár lábbelire a szabott gyári ár rá van plombálva.

Kitűnő anyag.

Tartós munka.

Legjobb szabás!

Kényelmes viselet!

Legdivatosabb fagon!

Hirdetés.

A „NAGYVÁRADI HITELBANK” részvénytársaság. (Kossuth Lajos-utca 10. sz.)

Elfogad betéteket.

Legalább 3 hóig elhelyezett összeg után **5%-os kamatot fizet.**

Leszámitol váltókat.

Előleget ad: értékpapírokra, ékszerekre és terményekre.

Jelzálog kölcsönt nyújt: házakra és földbirtokra.

Az igazgatóság.

TÖRT SZÁMOK

TANÍTÁSA ÉS TANULÁSA

középiskolába készülő
tanulók, kisiparosok
és kigazdák számára.

Irla: **RÁTKAY JÓZSEF.**

Kapható a

Szent László nyomdában.

Szilágyi Dezső-utca 5. sz.

Ára 20 fillér.

Vidékre 25 fillér előleges beküldése
mellett bérmentesen küldetik meg.

HIRDE T É S E K

jutányos árban

felvételnek a

„TISZÁNTÚL”

kiadóhivatalában.

Pesti hazai takarékpénztári sorsjegyeket eladunk már most.

Készpénzért a napiárban.

Letétre való vételnél napi áron számítjuk és elegendő, ha a vevő a vételnél 30 koronát lefizet, a hátralékot tetőzés szerinti részletekben törleszti.

A letétre való vételnél a játékjog a vevőt illeti.

Központi Takarékpénztár r.-társaság.

Szilágyi Dezső-utca. (Adorján-ház).

1512.

Építési anyag-raktár.

Van szerencsém a t. építő- és építettő-közönség nagybecsű tudomására hozni, hogy helyben *Szinház-utca, Adorján-házban* egy

c z e m e n t r a k t á r t

nyitottam.

Miután sikerült a Gurahonzi cementgyár kizárólagos főraktárát megkapnom, ezáltal azon kellemes helyzetbe jutottam, hogy a legjobb minőségű cementet a legolcsóbb árban számíthatom.

Továbbá ajánlok **meszet** vagononként helyben vagy bármely vasuti állomásra szállítva, a legolcsóbb napi árban **aszfalt, fedél és elszigetelő lemezt, gipszet, carbolineumot, menyezetnád-fonatot**, mindenféle **hornyolt és hódmezővásárhelyi tető-cserepet.**

A nagyérdemű közönség b. pártfogását kérve

teljes tisztelettel

1522.

Weisz József.

A pesti hazai első takarékpénztár

egyesület ujonnan kibocsátott nyereménykötvényei fix ár mellett vásárolhatók a

Nagyvárad Takarékpénztárban
és arra darabonként 125 k.

→ ❧ kölcsönt nyújt. ❧ ←